

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ ВНЗ ФІЗКУЛЬТУРНОГО ПРОФІЛЮ

Ірина СВИСТЕЛЬНИК

Львівський державний університет фізичної культури

Анотація. У статті проаналізовано особливості процесу формування інформаційної культури студентів ВНЗ фізкультурного профілю, що тісно пов'язані зі змінами у трактуванні поняття „інформаційна культура”. Висвітлено досвід упровадження навчального курсу „Інформаційна культура студента” у Львівському державному університеті фізичної культури.

Ключові слова: інформаційна культура, студенти, вища фізкультурна освіта.

Актуальність. Уміння знаходити й використовувати потрібну інформацію є важливим елементом вищої фізкультурної освіти. Майбутній фахівець галузі фізичної культури і спорту має бути готовий до роботи в умовах постійного збільшення знань та інформації. Тому у процесі підготовки фахівців високої кваліфікації необхідно сформувати в них такі навички роботи з інформацією, які б відповідали сучасному рівню інформатизації та дозволяли швидко засвоювати нові знання і продукувати на їх основі нові ідеї. Таким чином, проблема формування інформаційної культури студентів ВНЗ фізкультурного профілю є актуальною і потребує сучасних підходів.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано в рамках основної теми 1.2 Зведеного плану НДР у сфері фізичної культури і спорту за 2006 – 2010 рр.

Мета дослідження – проаналізувати проблему формування інформаційної культури студентів ВНЗ фізкультурного профілю та запропонувати новий підхід до її вирішення у сучасних умовах.

Матеріали дослідження. Поняття „інформаційна культура” пов'язане з двома фундаментальними поняттями – інформація і культура. Керуючись інформологічним підходом, більшість дослідників визначають поняття „інформаційна культура” як сукупність знань, умінь і навичок пошуку, відбору та аналізу інформації, спрямовану на задоволення інформативних потреб. За культурологічного підходу зміст поняття „інформаційна культура” розглядають як складову процесу формування культури особистості (результати інформаційної діяльності). Таким чином, інформаційну культуру визначають як складову загальної культури людини; сукупність інформаційного світогляду і системи знань, умінь та навичок, що забезпечують цілеспрямовану самостійну діяльність для оптимального задоволення індивідуальних інформаційних потреб із використанням як карткових (каталогів і картотек бібліотеки), так і сучасних інформаційних технологій (за допомогою мережі Інтернет).

В історії дослідження інформаційної культури виділяють три періоди: 70 – 80-ті роки ХХ століття, 80 – 90-ті роки та період від 90-х років до сьогодення. Перший етап характеризується активним теоретичним вивченням проблем формування інформаційної культури. Ними були бібліографи, бібліотекознавці, книгознавці, а на початку 80-х років описати застосування інформаційної культури спробували фахівці з педагогіки. Другий етап характеризує арсенал засобів формування інформаційної культури, наслідком чого стала активна діяльність не тільки педагогічної науки, але й суміжних галузей знань, зокрема філософії, інформатики. Відтоді поняття „інформаційна культура” набуває нового статусу та використовується у широкому науковому і філософському контексті. До інформаційної культури відносять як до ефективної організації інтелектуальної діяльності особистості. Третій етап

визначив необхідність осмислення та обґрунтування інформаційної культури як теорії в рамках нової наукової дисципліни – інформаційної культурології [1].

Завдяки розвиткові сучасних інформаційних технологій поняття „інформаційна культура” з 90-х років ХХ століття набуло ще одного значення. Інформаційна культура у нас асоціюється з техніко-технологічними аспектами інформатизації, оволодінням навичками роботи на комп’ютері [2]. Так, майбутній фахівець галузі фізичної культури і спорту для вищої освіти орієнтації в інформаційних потоках має вміти отримувати, опрацьовувати й використовувати інформацію за допомогою комп’ютера, телекомунікацій та інших каналів зв’язку. Це вимагає знання правил навігації серед великої кількості доступної інформації, тобто певного рівня інформаційної культури.

Варто зазначити, що, незважаючи на розвиток сучасних інформаційних технологій у 90-х роках у трактуванні поняття „інформаційна культура” переважав монодисциплінарний підхід, в результаті якого формування інформаційної культури зводилося до вивчення основ бібліографічних знань та інформаційних технологій. У середині 90-х з’явився інший підхід, що пов’язував інформаційну культуру з формуванням професійної культури. Важливість кожного з цих напрямків формування інформаційної культури не викликає сумнівів, але кожен свій локальний характер жоден із них не зміг вирішити проблему в цілому: сформувати інформаційну культуру як цілісну систему, в якій інтегруються всі ці, а також низка додаткових напрямків. Ситуація ускладнюється ще й відсутністю навчально-методичної літератури з формування інформаційної культури фахівців, зокрема студентів ВНЗ фізкультурного профілю.

Формування інформаційної культури студента передбачає його інформаційну діяльність: пошук необхідної інформації, її використання, збереження та перетворення. На початку 20-х років, коли почали функціонувати спеціалізовані вищі навчальні заклади фізкультурного профілю і почала формуватися система спортивної інформації, інформаційний пошук був досить складним. Інформаційні потоки були незначними, друковані матеріали журналів та книг було важко відслідковувати й оперативно використовувати. Значну допомогу у цьому надавали інформаційні посередники – бібліотеки, які формувалися з особистих колекцій науковців і інститутів фізичної культури, а згодом – завдяки діяльності новоствореного спеціалізованого видавництва „Фізкультура и спорт” [3].

У 60-х роках ХХ століття у зв’язку з активним розвитком спортивної інформації зросло її накопичення та опрацювання, а також отримання відомостей про джерела (де шукати, як знайти та отримати) стали актуальною проблемою для фахівців галузі фізичної культури і спорту взагалі та студентів інститутів фізичної культури зокрема. Останні, шукаючи необхідну інформацію, зверталися насамперед до спортивних, навчальних, наукових інформаційних джерел (а також до джерел суміжних галузей знань), зосереджених у бібліотеках ВНЗ. Це спонукало бібліотеки до конкретних змін у сфері обслуговування студентів. Для удосконалення власної діяльності у 70-х роках вони розгортають роботу з вивчення читальних запитів. На підставі відомостей про обсяги та характер інформаційних потреб бібліотеки формують і наполегливо працюють над удосконаленням довідково-пошукового механізму каталогів, а для швидкого тематичного пошуку створюють низку картотек. Саме тоді в умовах постійного збільшення потоку інформації і створення довідково-пошукового апарату стало питання наявності умінь і навичок інформаційного пошуку у читачів та організації інформаційної підготовки.

На початку 80-х до навчальних планів у межах дисципліни „Вступ до спеціалізації” вводять практичний курс „Основи бібліографічних знань”. Студентам викладають основи бібліографії (способи систематизованого опису інформаційних джерел) та знайомлять з каталогами як засобами оперативного отримання інформації для написання рефератів, курсових і дипломних робіт.

Наприкінці 80-х – на початку 90-х років у вищу спортивну освіту активно впроваджують нові інформаційні технології – комп’ютери та програмне забезпечення. Ставало очевидним, що змінюється характер інформаційних запитів, інформаційних потреб студентів.

ого змісту набуває процес удосконалення системи інформації. Інформатизація спонукала організаційних змін у системі вищої фізкультурної освіти, передбачала розширення доступу до інформаційних ресурсів. Головним завданням інформаційного підрозділу ВНЗ фізкультурного профілю стало забезпечення студентам можливості навчатися самостійно, орієнтуватися в сучасному інформаційному просторі не тільки бібліотеки ВНЗ, але й мережі Інтернет.

Сьогодні комп'ютеризація є важливою складовою ефективності навчального процесу. Змінилися інформаційні ресурси: поряд із книгами, журналами функціонують інші форми подання інформації – електронні. Працюючи у мережі Інтернет, студент може скористатися електронною інформацією швидко і без обмежень.

Однак інформаційний пошук – складний та багатоаспектний процес. Він вимагає від студентів знань і навичок правильно формулювати інформаційний запит, що є елементом інформаційної культури особистості. З огляду на це для формування інформаційної культури студентів ВНЗ фізкультурного профілю вважаємо за доцільне впровадження діяльнично-орієнтованого, побудованого за модульним принципом навчального курсу „Інформаційна культура студента”. Такий курс був уведений у навчальний процес Львівського державного університету фізичної культури. Його мета – сформувати інформаційну культуру студентів спеціальностей галузі фізичної культури і спорту, зокрема вміння, навички інформаційного пошуку, відбору та оцінювання інформації, навчити користуватися алгоритмом і методикою пошуку інформаційних ресурсів.

Завдання курсу полягають у тому, щоб зорієнтувати студентів на систематичний пошук нових знань за допомогою інформаційних ресурсів, дати уявлення про сучасну систему інформації, ознайомити їх з основними джерелами такої інформації, інформативними потоками, навчити знаходити необхідні відомості з фізичної культури та спорту, а також суміжних галузей знань, сформувати вміння вибирати раціональну систему пошуку інформації відповідно до поставлених навчальних чи наукових завдань, розвинути навички ефективного пошуку інформації у найвідоміших інформаційно-пошукових системах як картотеки (бібліотек), так і електронних (мережі Інтернет).

Формування інформаційної культури є спеціально організованим, цілеспрямованим процесом, що передбачає навчання студентів спеціальних інформаційних знань та вмінь шукаати, опрацювати й правильно використовувати знайдену інформацію. Передумовою здійснення інформаційної підготовки студентів є наявність необхідної матеріально-технічної бази (комп'ютерів, програмного забезпечення, каналів зв'язку) та інформаційного освітнього середовища, ефективність та основу якого становлять сучасні інформаційні технології. Інформаційне середовище ВНЗ фізкультурного профілю створюється професійною діяльністю викладача шляхом проведення науково-дослідної роботи, практикою застосування основних теоретичних знань, передання знань та вмінь у процесі вивчення навчальних дисциплін, використання інформаційних джерел у професійній діяльності. Водночас велика роль у створенні інформаційного середовища належить бібліотеці навчального закладу, яка надає можливість використовувати електронну інформацію, формує інформаційну культуру, підвищує інформаційну компетентність. При цьому у студента необхідно сформувати усвідомленість цінності інформаційних знань, умінь ефективного пошуку та опрацювання інформації, знання того, що інформаційна компетентність забезпечуватиме йому здатність орієнтуватися в умовах постійного збільшення інформаційних потоків, а також вирішувати завдання професійного самовдосконалення.

Заняття з навчального курсу „Інформаційна культура студента” є лекційно-практичними. Лекційний матеріал згрупований за темами і висвітлює відомості про формування інформаційної культури, структуру інформаційних джерел, основні процеси інформаційної діяльності, про бібліотеку як інформаційно-пошукову систему, її інформаційно-пошуковий апарат, електронні ресурси, використання сучасних інформаційних технологій тощо. Навчальний курс передбачає також знання основ бібліографії, ознайомлення з періодичними галузевими журналами та особливостями надання спортивної інформації в окремих зарубіжних країнах,

зокрема у Польщі, Білорусі, Росії, країнах Балтії, Німеччині, Канаді, Італії тощо. Водночас теоретичний матеріал доповнюється елементами евристичної бесіди, оскільки переважна більшість студентів уже мають певний рівень знань у цій сфері та деякий досвід інформаційного пошуку.

У практичній частині курсу відбувається закріплення теоретичних знань студентів, відпрацювання навичок інформаційного пошуку, оформлення його результатів (робота з базами даних: пошук інформації за прізвищем автора (-ів), назвою, тематикою, рубрикою), використання інтернет-ресурсів. Для цього на практичних заняттях використовується інформаційно-навчальне середовище, до якого входять як традиційні, так і електронні пошукові системи.

Великого значення для ефективного формування інформаційної культури має практичний досвід роботи студентів в інформаційно-пошуковій системі бібліотеки університету: картотеках і картотеках. Студенти вивчають алгоритм пошуку інформації в алфавітному, систематичному, предметному каталогах, який можуть застосовувати й у мережі Інтернет.

Більшість практичних завдань із курсу „Інформаційна культура студента” мають пошуковий характер, що дозволяє залучати студентів до активної пізнавальної діяльності, бібліювати їхні знання.

Для індивідуалізації навчального процесу на практичних заняттях використовується система диференційованих завдань, що враховують рівень підготовки кожного студента і передбачають різні рівні застосування знань. Зокрема, на репродуктивному рівні подані завдання такого типу: охарактеризувати інформаційно-пошукові системи, їхні завдання та назвати загальні вимоги щодо користування інформаційно-пошуковими системами, як традиційними, так і електронними; назвати галузеві (у тому числі електронні) періодичні видання та визначити їхню роль у навчальній та науковій діяльності.

На частково-пошуковому рівні відтворення знань студентам пропонується знайти інформацію у предметних картотеках та предметному каталозі з фізичної культури і спорту; відшукати інформацію з вказаної тематики за темою, ключовим словом, прізвищем автора в картковій інформаційно-пошуковій системі та мережі Інтернет; оформити бібліографічний опис журналу, збірника, книги, автореферату, дисертації, статті; знайти статтю з журналу збірника наукових праць.

Проблемно-пошуковий, або творчий, рівень передбачає вільне володіння різними алгоритмами пошуку та їх застосування для вирішення будь-яких інформаційно-пошукових завдань у процесі навчальної діяльності. На практичних заняттях із курсу проблемно-пошуковими завданнями є тренінг із роботи у мережі Інтернет, тренінг із пошуку інформації в інформаційно-пошуковій системі бібліотеки за вказаними завданнями, написання рефератів.

У процесі виконання практичних завдань у студентів формуються елементи інформаційної компетентності: здатність орієнтуватися в потоках інформації; уміння працювати з різними джерелами інформації, знаходити і відбирати необхідний інформаційний матеріал, класифікувати його, узагальнювати, ефективно вирішувати будь-яку інформаційну проблему. Поряд із тим студенти вчаться розуміти сутність сучасних інформаційних систем мережі Інтернет, володіти навичками роботи у мережі, використовувати інформаційно-пошукові системи для пошуку необхідної інформації. З формування таких елементів інформаційної компетентності складається процес формування інформаційної культури студента, що є складовою загальної культури особистості.

Контроль за процесом засвоєння знань курсу „Інформаційна культура студента” здійснюється у формі усного й письмового опитування, тестової перевірки знань, семестрового контролю (залік). Водночас засвоєння кожної теми контролюється шляхом опитування студентів, написання рефератів, виконання самостійної роботи у вигляді пошукових завдань.

Результатом вивчення курсу є достатній рівень готовності студентів до використання інформаційних джерел у самостійній (навчальній, науково-дослідній, професійній) діяльності. Студенти знатимуть галузеві інформаційні джерела, самостійно вивчатимуть типологію та характеристику видання (навчальне, наукове, науково-популярне, довідкове), знаватимуть принципи систематизації галузевих інформаційних джерел, засоби збереження інфор-

алгоритм роботи з інформацією та його застосування на практиці, матимуть уявлення про різні інформаційні ресурси, переваги та недоліки використання інформаційних технологій; вміють правильно формулювати власні інформаційні потреби, володітимуть навичками пошуку та отримання інформації, орієнтуватимуться в інформаційно-пошукових системах, вміють оформити та подати результати самостійної роботи.

Висновок

Формування інформаційної культури студентів ВНЗ фізкультурного профілю почали вважати як спеціально організований, цілеспрямований процес у 70-х роках ХХ ст. Відтоді разом зі змінами у трактуванні поняття „інформаційна культура” змінювалися й підходи до її формування. На сучасному етапі ефективним шляхом формування інформаційної культури студентів ВНЗ фізкультурного профілю є навчальний курс „Інформаційна культура студента”. Курс упроваджений у Львівському державному університеті фізичної культури і сприяє формуванню у студентів спеціальних інформаційних знань, навичок та вмінь.

Список літератури

1. Гендина Н. И. Основы информационной культуры / Н. И. Гендина // Основы информационной культуры : сб. метод. материалов. – Кемерово, 1999. – С. 6-7.
2. Каракозов С. Д. Информационная культура в контексте общей теории культуры / С. Д. Каракозов // Педагогическая информатика. – 2000. – № 2. – С. 41-55.
3. Свістельник І. Р. Бібліотеки ВНЗ фізкультурного профілю в інформаційному забезпеченні вищої фізкультурної освіти / І. Р. Свістельник // Теорія та методика фізичного виховання. – 2008. – № 11. – С. 3-6.

ФОРМИРОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ КУЛЬТУРЫ СТУДЕНТОВ ВУЗОВ ФИЗКУЛЬТУРНОГО ПРОФИЛЯ

Ірина СВИСТЕЛЬНИК

Львовский государственный университет физической культуры

Аннотация. В статье проанализированы особенности процесса формирования информационной культуры студентов, обучающихся в вузах физкультурного профиля, связанные с различным пониманием этого понятия. Отображен опыт внедрения учебного курса «Информационная культура студента» во Львовском государственном университете физической культуры.

Ключевые слова: информационная культура, студенты, физкультурное образование.

STUDENTS INFORMATIVE CULTURE FORMATION IN HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS SPECIALIZING IN PHYSICAL TRAINING

Iryna SVISTEL'NYK

L'viv State University of Physical Culture

Annotation. The peculiarities of students' informative culture formation in higher educational institutions specializing in physical training particularly those closely connected with the altered interpretation of the notion 'informative culture' have been analysed in the article. The introductions of 'students' informative culture' course of studies in L'viv state University of Physical Culture has been reviewed.

Key words: informative culture, students, higher educational in physical training.